

BIOGRAFIE Zaanse communist beloofde kameraden de strijd voort te zetten

Gerard Maas ontsnapte zeker zes keer aan de dood

Frank Maas wist niet waarom zijn vader nooit brak met het communisme. Naast een aantal kleinere motieven vond hij in de afgelopen paar jaar de belangrijkste reden die zijn vader had. Hij had het zijn kameraden beloofd toen zij gefusilleerd werden en hij als door een wonder de dood ontsprong. Uiteindelijk ontsnapte hij zeker zes keer aan de dood.

Rob Swart
r.swart@mediahuis.nl

Zaandam ■ Gerard Maas was een twijfelaar. Hij deed er lang over om te besluiten of hij communist zou worden en aan het einde van zijn leven twijfelde hij nog langer over de vraag of het wel de juiste keuze was geweest. Maar hij kwam er nooit op terug. Zijn zoon Frank weet nu waarom: vlak voordat zij in juli 1944 bij kamp Vught de kogel kregen, hadden zijn kameraden gezegd dat Gerard de strijd moest voortzetten. Dat heeft hij toen beloofd.

Gerard was een bijzonder kind. Zijn oudere broers keken nooit in een boek, maar Gerard las op jonge leeftijd al de bekende jongensboeken van die tijd. Toen hij twaalf was vond hij op zolder een kist vol boeken en begon hij aan Charles Dickens, Justus van Maurik en Jules Verne. Hij was een jaar of zeventien toen hij thuiskwam met Het Kapitaal van Karl Marx. Zijn vader las er een tijdje in en zei dat het geen boek was voor arbeiders. Gerard snapte ook niet alles, maar leerde er toch veel van.

Viool

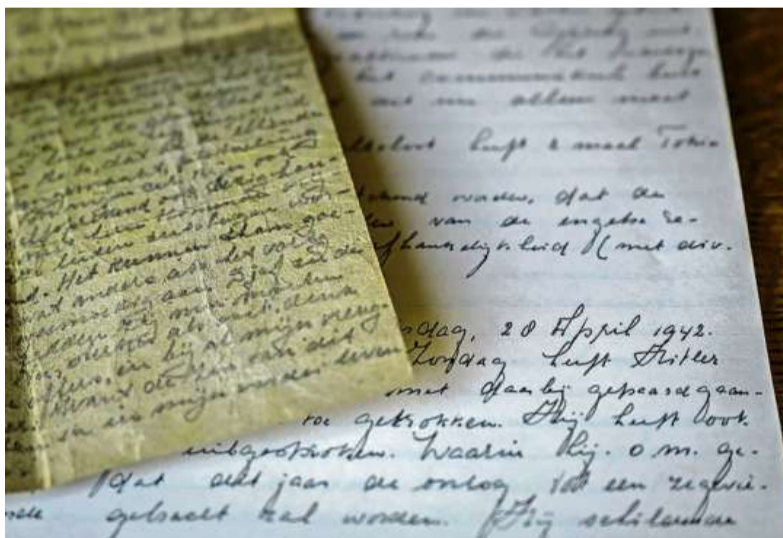
Gerard stond op het toneel bij Kunst Veredelt, een vereniging die aan de arbeiderspartij SDAP gelieerd was. Hij speelde viool in de Zaanse Orkestvereniging, die meer bij de liberale elite hoorde. „Hij was toen geen communist. Die keuze had hij nog niet gemaakt. Maar hij was wel links”, weet zijn zoon Frank. „Hij vond vrijdenkers interessant en voor korte tijd ook de anarchisten en de jongerenbeweging AJC van de sociaal-democraten.”

Frank is van 1953. De oorlog was

Gerard met zijn vrouw Gerda en hun zoon Frank.

FOTO UIT FRANKS BOEK

Gerard Maas schreef in de oorlog veel herinneringen op.

toen al lang achter de rug en vader Gerard werkte als journalist bij De Waarheid, de verzetskrant die een dagblad was geworden. Samen met Marcus Bakker, de in 2009 overleden Zaandammer die tot op de dag van vandaag nog het boegbeeld van de CPN is, schreef hij het grootste deel van de krant vol. Daarnaast was hij gemeenteraadslid in Zaandam.

Enkele maanden nadat de Duitsers Nederland binnenvielen, sloot Gerard zich aan bij de Communis-

tische Partij van Nederland en was al gauw betrokken bij het solidariteitsfonds voor het ondersteunen van ondergedoken partijgenoten en bij het schrijven voor de krant De Waarheid. Hij hielp ook mee in de voorbereiding van de Februaristaking, waarvoor hij het bestaande pamflet 'Staakt, staakt, staakt' moest overtuigen voor het drukken van een Zaanse stakingsoproep.

In hun jacht op het verzet, hadden de Duitsers het in het bijzonder gemunt op communisten. Op

25 augustus 1943 was Gerard aan de beurt. Later volgden veel van zijn partijgenoten. Allemaal waren ze het slachtoffer van verraad. Francisca Siffels, dochter van een communistische verzetsman, had de Duitsers 27 namen gegeven, waaronder vijftien Zaandammers. Dat waren onder meer Albert Huisman en Sjef Swolfs, die beiden een straatnaam hebben in Zaandam. Gerard Maas heeft dat niet.

Gerard belandde in het Oranje-hotel in Scheveningen en later in

“
Ik begrijp
waarom hij dat
deed, maar vind
het niet goed

Frank Maas, zoon

“
Hij beschouwde
zichzelf als een
bezit van de
partij

Frank Maas, zoon

Frank Maas onderzocht de motieven van zijn vader Gerard, die zijn hele werkzame leven de CPN diende.

FOTO'S PASCAL FIELMICH

Kamp Vught. Hij was met zijn vrienden ter dood veroordeeld en was een zogenaamde Todeskandidat. Als ergens in het land de bevolking schrik aangejaagd moest worden met een wraakactie, dan waren de Todeskandidaten de slachtoffers die publiekelijk gefusilleerd werden. Veel van zijn kameraden zijn zo omgekomen. Gerard niet, hij kreeg gratie en moest naar een gevangenkamp in Keulen.

Kogels

Maas ontsnapte zeker zes keer aan de dood. De eerste keer toen hij moest vluchten tijdens een inval en de kogels hem om de oren floten. Vervolgens toen hij na zijn arrestatie in 1943 gemarteld werd om hem tot praten te dwingen. Daarbij is hij een paar keer bewusteloos geslagen. Hij kreeg een keer dysenterie in kamp Amersfoort. Daarna is hij twee keer opgehaald om gefusilleerd te worden. Hij was in Keulen, waar hij gevangen zat in het centrum van de stad toen dat zwaar gebombardeerd werd. En tenslotte is hij gebombardeerd toen hij gevangen zat in Kassel-Wehlheiden.

Thuis kenden ze het verhaal maar half. Pas in 1971 werd duidelijk wat Gerard Maas beleefd had, toen zijn boek 'Terdoodveroor-

deeld' uitkwam. Het was de periode dat de CPN verscheurd werd door interne ruzies, wantrouwen en machtsspelletjes.

Machtsspelletjes

In de jaren 50 werd de CPN verscheurd door interne ruzies, wantrouwen en machtsspelletjes. Hoe het in de partij ging, zat Gerard waarschijnlijk niet lekker. Maar als partijbestuurslid zette hij zijn handtekening onder elk royement en ging hij uiteindelijk mee in elke beslissing. Ook in de beslissingen die hemzelf troffen. Zo werd hij zonder overleg overgeplaatst naar Rotterdam en later naar Amsterdam. „Hij beschouwde zichzelf als bezit van de partij”, zegt zoon Frank. Frank is geboren in Zaandam, woonde ook in Rotterdam en nu nog altijd in Amsterdam. Hij studeerde geschiedenis en werd later onderwijzer op een basisschool. In het boek schetst hij een feitelijk beeld van zijn vader. Hij betrapte hem op 'het een denken en het andere doen' en in één geval ook op een leugen. „Wat ik daarvan vind? Ik begrijp waarom hij dat deed. Maar ik vind het daarom nog niet goed.” Gerard zat vast aan zijn belofte de strijd voort te zetten en vond dat hij daarom bij de partij moest blijven. ”

Gerard Maas was een van de

mensen die in de jaren zestig de samenwerking met andere linkse partijen zochten. In 1963 werd hij secretaris van de Nederlandse Vredesraad, de eigen vredesbeweging van de CPN. „Hij werkte daardoor niet meer rechtstreeks voor de partij, hij werd onafhankelijker en voor het eerst kreeg hij contact met andere stromingen en met intellectuelen die veel genuanceerder dachten.” Samen met andere vredesbewegingen organiseerde Gerard de eerste grote demonstratie tegen atoombewapening. „Het was een succes. Jongeren sloten zich massaal aan. Het paste ook in die tijd. De Koude Oorlog leek te ont-dooien, Provo ontstond, jongeren keerden zich tegen de Vietnamoorlog. Het was het begin van de jongerenbeweging.”

PvdA

Die brede blik op de wereld stond de communistische voorman Paul de Groot niet aan. „Na drie jaar werd Gerard ineens aan de kant gezet en moest hij al zijn contacten opzeggen. Hij kreeg een baan bij het Instituut voor Politiek en Sociaal Onderzoek, het wetenschappelijk bureau van de CPN. Daar schreef hij een rapport over samenwerking met de PvdA. Ook dat zinde De Groot niet en ook daar werd hij aan de kant gezet.”

In de periode die volgde, kwam de oorlog terug in het hoofd van Gerard en kreeg hij last van een kampsyndroom. Als verwerking begon hij te schrijven en 'Terdoodveroordeeld' is daarvan de opbrengst. Maar in 1947 had hij zijn oorlogsherinneringen ook al genoteerd en ook naderhand had hij veel geschreven. Dat zag Frank pas na de dood van zijn moeder, in 2015. Daaruit bleek dat 'Terdoodveroordeeld' niet helemaal waarheidsgetrouw was. Zo schreef hij oorspronkelijk dat hij in zijn dencel vaak twijfelde of de keuze voor het communisme wel juist was geweest. Dat moest er uit van Paul de Groot, die over Gerards woorden de uiteindelijke zeggenschap had. 'Een communist kent geen zwakte of twijfel', zou hij gezegd hebben.

Stalin

Gerard twijfelde vanaf de jaren 70 wel. Om te beginnen over het stalinisme en vooral de persoon Stalin die zoveel bloed aan zijn handen had. Later ook over de marxistisch-leninistische leer. Ook over het sekte-achtige van de CPN en de onwil om met anderen samen te werken. Maar nooit heeft hij de partij de rug toegekeerd, want hij had beloofd om de strijd voort te zetten.

Boek

De biografie van Gerard Maas wordt vrijdag 15 november om 15 uur gepresenteerd in het Verzetsmuseum, Plantage Kerklaan 61 in Amsterdam. Behalve auteur Frank Maas, zal Hans Blom, emeritus hoogle-raar Nederlandse geschiedenis en voormalig directeur NIOD het woord voeren. En ook Elsbeth Etty, publicist, schrijver en biograaf van Hugo Brandt Corstius zal er spreken. Aanmelden voor die bijeenkomst kan via de website van het Verzetsmuseum.

Het boek 'Het verzet van mijn vader' is nu al te bestellen bij Uitgeverij Noord Holland. Prijs 19,95, ISBN 978-94-92335-56-2

